

SOSYAL HİZMET ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ VE ORGAN BAĞIŞI TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

RELATION BETWEEN SOCIAL WORK STUDENTS' EMPATHIC TENDENCY LEVELS AND ORGAN DONATION ATTITUDES

Tuğçe YILDIZ*
Ali Anıl YILDIRMAZ*
Ayşen ASIL*
Gizem BİRGİNAL*
Merve GÖRGÜLÜ*
Nur ÖZDEMİR*
Yusuf KÖYBAŞI*
Buğra YILDIRIM**

Özet

Bu çalışma, Ankara'da sosyal hizmet eğitimi alıp 3. sınıf öğrencisi olan gençlerin, organ bağıışı konusundaki empatik eğilim düzeyleri ve tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın metodolojik yönelimi nicel tarzda olup, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ankara ilinde sosyal hizmet bölümlerinde okuyan 5. ve 6. Dönem (üçüncü sınıf) öğrencilerinden gönüllü katılım gösteren 135 kişi bu çalışmanın özneleridir. Çalışmada veri toplama aracı olarak, görüşme formu ve empatik eğilim ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır. Öğrencilerin organ bağıışı konusunda ailelerinden etkilenme durumuna göre empatik eğilim puanlarının ortalamasının farklılaştığı görülmektedir ($t=2,776$, $p<.05$). İlaveten, öğrencilerin cinsiyeti ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu da görülmektedir ($t=2,295$, $p<.05$). Bu çalışmadan çıkarılabilecek en önemli sonuç, organ bağıışı konusunda sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumluluklarının öğrenciler tarafından açık bir şekilde anlaşılabilmesidir. Araştırmanın güçlü yanının ise uygulamaya yeni bir bakış açısı kazandırmak olduğu söylenebilir. Sosyal hizmet öğrencilerinin organ bağıışı tutumları hakkında ulusal literatürün sınırlı olması ve bilimsel çalışmaların eksikliği araştırmacıları bu çalışmayı yapmaya iten faktördür.

Anahtar kelime; Sosyal hizmet eğitimi, öğrenciler, empatik eğilim düzeyleri, organ bağıışı tutumları

Abstract

The aim of this study is to evaluate the relation between emphatic tendency levels and attitudes about organ donation among 3rd grade social work university students, in Ankara. The methodological orientation of this study is quantitative method and relational screening model is used. The subject of this study, totally 135 university students who is in the 5th and 6th term (3rd class) volunterely participated . Interview form and emphatic tendency scale (ETS) were used to evaluate participants in this study. Significant difference was found on organ donation tendency among students in terms of their families' s attitude towards organ donation ($t=2,776$, $p<0,5$). Similarly, there was a significant relation between student's gender and organ donation tendency ($t=2,295$, $p<0,5$). The most important conclusion to be drawn from the study that social workers' task and responsibilities aren't understood clearly by students

Bu makale, 2013-2014 yılları arasında H.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü'nün lisans müfredatında yer alan SHO 315 Uygulamalı Araştırma dersi kapsamında hazırlanan "Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Organ Bağıışı Tutumlarına Etkisi" isimli araştırmanın raporundan türetilmiş ve gerekli görülen ilgili kısımlar araştırmacılar tarafından güncellenmiştir. Yukarıda adı geçen araştırma raporuna yönelik bütün süreç boyunca, bu makalenin son yazarının danışmanlığında diğer yazarlar öz verilmiş bir şekilde araştırmaya her türlü katkıyı sağlamışlardır.

* H.Ü.İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü, Dördüncü Sınıf Öğrencileri

**Arş. Gör. Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü

about organ donation. The strengths side of the study can be said that to gain a new perspective on the practice. This study was conducted due to the limited national literature and insufficient scientific research on organ donation, especially among social work students.

Key Words: Social work education, students, emphatic tendency levels, organ donation attitudes

1.GİRİŞ

İnsan organizmasının kusursuz bir biçimde çalışabilmesi için pek çok organın belli bir uyum içinde işlev göstermesi gerekir. Bu organların herhangi birinde fonksiyon bozukluğu olduğunda hastalıklar ortaya çıkar. Ortaya çıkan hastalıklar tedavi edilemez boyutlara geldiğinde ve fonksiyon kaybı ilerledikçe yaşam için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu aşamaya gelmiş bir insanın artık yaşamını sürdürebilmesi için ya diyaliz gibi alternatif tedavi yöntemlerine ya da yeni bir organa gereksinimi vardır (Whalen ve Ferrans, 2001; akt.: Tüney, 2011: 10). Yeni organ gereksinimleri bireylerin organ bağış sonrasında organ nakli işlemi ile karşılanmaktadır. Bir bireyin “gönüllü olarak” organlarının ölümünden sonra ihtiyacı olan bir başka bireye nakledilmesini sağlamak için ülkesindeki yasal prosedürlere uyması veya beyin ölümü gerçekleşmiş, tıbben ölü kişilerin organlarının, organ yetmezliği olan hastalara nakline yakınları tarafından izin verilmesi ve bu isteklerin belgelendirmesi faaliyetine organ bağış, gönüllü olan bireye ise donör denir.

Dünya'nın her ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de organ bağış için bazı yasal prosedürlere uymak gerekir. Öncelikle 1979 yılında çıkarılan 2238 sayılı Organ ve Doku Nakli Kanunu'nda; 18 yaşını doldurmuş, akli dengesi yerinde olan her kişinin organlarını bağışlayabileceği belirtilmektedir. Organ bağış için, en az iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden hazırlanmış yazılı ve imzalı bir tutanak bireylere yardımcı olabilir. İmzalanan tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur. Hekimler; donöre, organ ve doku alınmasının yaratabileceği tehlikeler ile bunun tıbbi, psikolojik, ailevi ve sosyal sonuçları hakkında bilgi vermekle yükümlüdür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2015). Bu işlem için İl Sağlık Müdürlüğü'nde, hastanelerde, Emniyet Müdürlükleri'nde (ehliyet alımı sırasında), organ nakli merkezlerinde ve organ nakli ile ilgilenen vakıf, dernek gibi kuruluşlarda “Sağlık Bakanlığı Organ ve Doku Bağış Formu”

doldurulur. Bağış forumunu doldururken kişi bağışlanabilir tüm organlarını veya bağışlanabilir organları arasından bazılarını seçebilir. Yapılan seçim sonrasında organ bağış kartı, bağış yapan kişiye verilir (<http://www.ctf.edu.tr>).

Günümüzde organ nakli, son safhada organ yetmezliği olan hastaların tedavisinde oldukça etkili bir yöntem haline gelmiştir. Organ nakli konusundaki çeşitli yaklaşımlar organ teminini zorunlu kılmış, organ sıkıntısı dünyada daha şiddetli hale geldikçe organ nakli bekleme listelerindeki hastaların ihtiyaçlarını karşılamakta o derece güçleşmiştir (Ghods, 2004). Donör – organ temininde sosyal ve hukuki yönden milletlerarası bilimsel yaklaşım ve ülkelerin birbirlerinin tecrübelerinden yararlanmaları iyi sonuç verecektir. Dünya'da ve Türkiye'de bir sorun niteliği taşıyan organ bağış bu açıdan büyük bir önem taşımaktadır (Charrol ve diğ., 1994: 200 – 202).

Organ bağışının önemi yaşam kalitesi kavramının tartışılmasında da ortaya çıkmaktadır. Kavram, bireyin kendi esenliğine ilişkin görüşünü ifade eder. Bireyin kendine özgü mutluluk algısı sağlıkta yaşam kalitesi başlığı altında fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlığına ilişkin nesnel görüşü olarak tanımlanır. Hemodiyalize devam eden ve böbrek nakli olan hastaların karşılaştırıldığı bir çalışmada, istatistiksel olarak anlamlı oranda, nakilden sonra yaşam kalitesinin arttığı belirlenmiştir (Pınar ve diğ., 1995). Karaciğer nakli olan bireylerin yaşam kalitesinin incelediği başka bir çalışmada; nakil sonrası geçen sürenin yaşam kalitesini olumlu etkilediği vurgulanmıştır (Walter ve diğ., 2002). Tüm bu sonuçlar, uygun organ temin edilmesi durumunda pek çok hastanın daha uzun ve kaliteli bir yaşam standardına erişebileceğini açıklar.

Organ nakli ve bağış yalnızca tıbbi bir durum olmaktan öte, temelinde sosyolojik, kültürel ve psikolojik birçok boyutu barındıran, sosyal hizmet açısından da üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Organ nakli alıcısının ve canlı vericinin nakilden önceki karar alma sürecinde, nakil sırasında ve nakilden sonra ki süreçte psikolojik, ekonomik ve sosyal anlamda desteklenmesi gerekmektedir. Ülkemizde organ bağış azlığı, sorunun çözümü, ihtiyacımız olan organ nakli sayısının artırılması, hızla yanıtlanmamız gereken soruların başında gelir (Özdağ, 2001: 49 – 53; Akt.: Duman; 2012: 19). Tüm dünyada organ bağışını bir sağlık sorunu haline getiren durum organ nakli değil, nakil edilecek organ bulunamamasıdır. Özellikle organ bağış gibi göz ardı edilen bir alanda karşılaşılan sorunları

çözmek, kişiler arası ilişki dinamiklerine göndermeler yaparak aşılabilir. Voltan – Acar (1989)' a göre kişiler arası ilişkilerde mesajların niteliğinin yanı sıra bulunması gereken temel koşullar empati, saygı, saydamlık ve somutluk; eylem boyutunda ise kendini açma, ilişkinin şimdi ve buradılığı ile yüzleştirmedir (Akt.: Ataşalar 1996:1 – 2). Sosyal hizmet, temelde bireylerin sorunlarını kalıcı bir şekilde çözmesine yardım eder ve hem bireysel hem de toplumsal alanda bireylerin sosyal hayata katılımını sağlamaya çalışır. Sosyal hizmet uzmanları kendini açma yardım becerisini doğru kullandığında müracaatçının hassas bir konu hakkında konuşmasını kolaylaştırabilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 175). Bu bağlamda, organ bağıışı sürecinin yarattığı değişimin en önemli unsurları; bireylerin iç dünyalarını anlamak, onların sorunlarına ortak olabilmek ve empatik tepkide bulunabilmektir. Dolayısıyla empati, kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesinde ve sosyal sorunların çözümlenmesinde temel koşullardan birisidir çünkü organ bağıışı özgeci bir anlayış gerektirir.

Sosyal hizmet sözlüğünde empati; başka bir kişinin duygusal durumunu ve düşüncelerini, fark etmeyi, anlamayı, deneyimlemeyi ve yanıtlamayı içerir (Barker, 1995: 102). Sosyal hizmet profesyonelleri, tüm bu olgular çerçevesinde müracaatçılara karşı daha iyi bir anlayış ile hoşgörü geliştirmek için empati becerisi ve eğitimine ayrıca dikkat etmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanları müracaatçılarının duygularını doğru ve tam anlamadığı sürece, onun hislerine bürünmeden kalıcı bir çözüme ulaşması bir daha zor olacaktır (Tuncay ve İl, 2009). Tüm bu bileşenlerin varlığı empatinin, sosyal hizmet eğitiminde ve organ bağıışı sorununun çözümünde ne kadar önemli olabileceğinin göstergesidir. Sosyal hizmet profesyonellerini diğer meslek elemanlarından ayıran önemli özelliklerinden biri empati yapabilme yetisini eğitim sürecinde kazanmalarıdır. Özetle, sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin organ bağıışı tutumlarını gündemine alan bu çalışma, "organ bağıışı nasıl artırılabilir?" sorusundan önce "organ bağıışı neden az?" sorusunun yanıtı geleceğin sosyal hizmet uzmanı adayları arasında aramaktadır.

Problem

Birçok kişi organ bağıışına yanaşmamakta ve organlarını bağıışlamamaktadır. Türkiye'de organ bağıışının yaygınlaştırılmamasındaki eksikliğin en büyük nedenleri; toplumdaki dini tutumlar, yasal prosedürler ve sağlık kurumlarına güvensizlik gibi kaygılar olabilir. Bu duruma ek olarak; toplumun organ

bağıışı konusundaki bilgi eksikliği, organ naklinin sağlık politikaları içerisinde yeterince konumlandırılmaması ve medyanın yeterli tanıtımı yapmaması da donör sayısının istenilen düzeyde olmamasını etkileyebilmektedir. Tıp alanında yaşanan birçok gelişmeye rağmen organ bağıışı konusunda bu kadar geride kalınması şaşırtıcıdır. Oysaki organ bağıışı, organ nakline ihtiyaç duyan her insanın yaşamını devam ettirebilmesi için önemli olanaklardan biridir. Buna rağmen Türkiye organ bağıışını gelişmiş ülkelere kıyasla geriden takip etmektedir.

Bu çerçevede araştırmada, organ bağıışı konusunda önemli destekleri olacak sosyal hizmet uzmanı adaylarının; organ bağıışına bakış açıları, empatik eğilim düzeyleri ile organ bağıışı tutumları arasındaki ilişki merak edilmiş ve organ bağıışı konusunda bir farkındalık yaratılmak istenmiştir. Bununla birlikte sosyal hizmet öğrencilerinin organ bağıışı tutumları ile ilgili literatür çok sınırlıdır. Ulusal literatürdeki boşluk ve sosyal hizmet özel örneğindeki bilimsel çalışmaların eksikliği araştırmacıları bu çalışmayı yapmaya iten faktördür.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Ankara'da sosyal hizmet eğitimi alıp 3. sınıf öğrencisi olan gençlerin, organ bağıışı konusundaki empatik eğilim düzeyleri ve tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Bu genel amaç çerçevesinde araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin yaş ve cinsiyet dağılımları nasıldır?
2. Öğrencilerin empatik eğilim düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?
 - Öğrencilerin organ bağıışını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri nedir?
 - Öğrencilerin çevrelerinden etkilenme durumlarına göre herhangi bir organını bağıışlamayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin görüşleri arasındaki fark anlamlı mıdır?
 - Öğrencilerin eğitim yaşantısı boyunca organ bağıışı konusunda bilgilendirilme durumlarına göre herhangi bir organını bağıışlamayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin görüşleri arasındaki fark anlamlı mıdır?
 - Öğrencilerin organ bağıışı konusunda ailesinden etkilendiğini ya da etkilenmediğini belirtme durumuna göre empatik eğilim puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı mıdır?
 - Öğrencilerin cinsiyetlerine göre empatik eğilim, benmerkezci eğilim ve

sempatik eğilim düzeyleri arasındaki fark anlamlı mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın metodolojik yönelimi nicel tarzda olup, araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın amacına ulaşması açısından bu çalışma kapsamında genel tarama modellerinden ilişkisel tarama kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2009: 81).

Sosyal hizmet 3. sınıf öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve organ bağışi tutumları arasındaki ilişki betimlenmeye çalışılmış, öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerinin, düşüncelerinin ve davranışlarının olduğu gibi aktarılmasına özen gösterilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmacılar tarafından ham verilere ulaşmak için hedeflenen kitle ilk olarak 4. sınıf öğrencileridir. Ancak, bu grup Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü müfredatına göre 4. sınıfta (7. ve 8. dönem) "SHO 417 kodlu Sosyal Hizmet Uygulamaları – 1 ve SHO 418 kodlu Sosyal Hizmet Uygulamaları – 2" derslerini yüklenmekte ve süpervizör gözetimi altında mesleki uygulama yapabilmek için alana çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin staj kurumları birbirinden farklıdır ve bu kişilere ulaşmak zor olacaktır. 4. sınıf öğrencileri üzerinden örneklem hesaplamasına gidilmemesinin diğer nedeni ise araştırmacıların deneyimlediği zaman ve maddi imkânların kısıtlılığıdır. Bu yüzden "Sosyal Hizmet Eğitimi"nin yaklaşık %80'ini almış 5. ve 6. dönem (üçüncü sınıf) öğrencileri hedef kitle seçilmiştir.

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde lisans eğitimine devam eden sosyal hizmet bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma evreni, Ankara ilinde sosyal hizmet bölümlerinde okuyan 5. ve 6. Dönem (üçüncü sınıf) öğrencileridir. Örneklem ise çalışma evreni içerisinde tarafsız seçilmiştir. Turgut Özal Üniversitesi'nde araştırmanın gerçekleştiği zaman diliminde 5. ve 6. dönem öğrencileri bulunmaması ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde ise lisansüstü eğitim verilmesi nedeniyle bu üniversitelerde okuyan öğrenciler

örnekleme katılmamıştır.

Örnekleme, oranlı eleman örnekleme şeklindedir. Her üniversiteden, üniversitelerin öğrenci sayısına göre istatistikî hesaplamalardan yararlanılarak oradaki öğrencileri temsil edecek kişi sayısı belirlenmiştir. Bu işlem için öncelikle Ankara'daki üniversitelerin Sosyal Hizmet Bölümlerinin Sekreterliklerinden üçüncü sınıf öğrenci sayıları alınmıştır. Hacettepe Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü sekreterliklerinden öğrenci sayılarına ulaşıldıktan sonra araştırmanın zamansal kısıtlılığı göz önünde bulundurularak bundan sonraki adım ÖSS yerleştirme kontenjanları ile elde edilen sayıların karşılaştırılması yoluyla sağlama yapmak şeklinde planlanmıştır. 2010 ve 2011 ÖSS yerleştirme kontenjanlarından üniversitelerin sosyal hizmet bölümü öğrenci sayıları elde edilmiştir. Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri hazırlık eğitimi verdiklerinden dolayı 2010 ÖSS yerleştirme kontenjanlarına bakılmıştır. Ankara Üniversitesi'nde Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerine yönelik hazırlık eğitimi olmaması ve araştırmanın örnekleme dâhil edilen öğrencilerin yaşları ile dönemlerinin denk getirilebilmesi amacıyla söz konusu üniversiteye yönelik sağlama 2011 ÖSS yerleştirme kontenjanına bakılarak gerçekleştirilmiştir.

Örnekleme türü olarak oranlı örnekleme türünün seçilmesinin sebebi araştırmanın başından itibaren evrenin alt kümelerine ayrılmasıdır. Yansızlık kuralı temel alınarak oluşturulan alt evrendeki öğrencilere anket uygulaması yapılarak sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Üniversitelere göre öğrencilerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

- Hacettepe Üniversitesi: 164 öğrenci
- Ankara Üniversitesi: 40 öğrenci
- Başkent Üniversitesi: 65 öğrenci

Bu bilgilerden yola çıkarak araştırmanın çalışma evrenini üniversitelerde lisans eğitimine devam etmekte olan 269; 5. ve 6. dönem (üçüncü sınıf) sosyal hizmet öğrencisi oluşturmaktadır.

Örneklem hesaplaması sonucunda araştırmanın çalışma evreninin %50'si bu araştırmanın öznelerini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda örneklem, araştırma kapsamına dâhil olan üniversiteler için %50'lik bir dilim içermektedir. Her üniversitedeki sosyal hizmet bölümlerinin beşinci ve altıncı dönem (üçüncü sınıf) nüfus grubunun %50 si örnekleme katılmıştır.

Son olarak araştırmanın örnekleme yaklaşık 135 kişiye denk gelmektedir.

Ele alınan üniversitelere göre öğrencilerin örnekleme dağılımı aşağıdaki gibidir.

- Hacettepe Üniversitesi: 82 Öğrenci
- Ankara Üniversitesi: 33 öğrenci
- Başkent Üniversitesi: 20 öğrenci

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından araştırmanın genel amacına uygun olarak geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın diğer veri toplama aracı ise; Prof. Dr. Üstün Dökmen tarafından geliştirilen empatik eğilim ölçeğidir. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formunun hazırlanmasında soruların kolay cevaplanır ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Görüşme formunda çoktan seçmeli, kapalı ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Empatik eğilim ölçeğinin Türk toplumuna özgü geçerlik ve güvenilirlik bilgileri de aşağıda sunulmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ): Aşamalı empati sınıflamasının basamakları üzerine kurulmuştur ve öznelerin bu basamaklardaki yerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin amacı, kişilerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmektir. 5’li Likert türü bir ölçek olarak hazırlanan Empatik Eğilim Ölçeği’nin maddelerinin yarısı öznelerin “evet” deme eğilimlerini dengelemek için negatif olarak hazırlanmıştır. Özneler, her maddenin karşısındaki 1’den 5’e kadar olan sayılardan birisini işaretleyerek, o maddedeki görüşe ne ölçüde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin maddeleri okuduktan sonra işaretledikleri sayılar o maddeye ilişkin puanları oluşturmaktadır (Dökmen, 1988). “Tamamen katılıyorum” cevabına 5, “Tamamen katılmıyorum” cevabına ise 1 puan verilmektedir. Pozitif maddelerde işaretlenen rakam doğrudan, negatif maddeler ise tersine çevrilerek puanlama yapılmaktadır. Puanlar toplanırken 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15. sorular tersten toplanmaktadır. Testten alınabilecek en düşük puan; $1 \times 20 = 20$ iken en yüksek puan ise $5 \times 20 = 100$ ’dür. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir (Çetin, 2010: 49).

EEÖ, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna ölçeğin tekrar yöntemiyle, üç hafta arayla iki defa uygulanmıştır. Bu uygulamadan elde edilen ölçeğin güvenilirliği .82’dir. Deneklerin ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki ölçeği yarılama güvenilirliği .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmasında 24 kişilik bir denek grubunun EEÖ ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri’nin “Duyguları Anlama” bölümünden aldıkları puanlar arasındaki benzer ölçekler geçerliği .68 olarak bulunmuştur. Ölçeğin araştırma grubu için Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur (Akt.: Mete ve Gerçek, 2005). Son olarak ölçme aracı üç faktörlüdür. EEÖ’nün faktör analizi sonuçlarına göre 1.faktör empatik eğilimin (1, 4, 5, 9, 14, 16, 18, 19, 20) faktör yükleri 31 – 62 arasında, 2.faktör ben merkezci eğilimin (3, 6, 8, 11, 13, 14, 15) faktör yükleri 34 – 64 ve 3.faktör sempatik eğilimin (2, 7, 10, 17) faktör yükleri arasında 33 – 75 arasında değişmektedir (Kapıkıran, 2009).

Veri Toplama Süreci

Öğrenci sayılarına ulaşıldıktan sonra veri toplama süreci için hazırlanan görüşme formu ve EEÖ birleştirilerek tek bir anket haline getirilmiştir. Anketin pilot uygulaması Hacettepe Üniversitesi’nde eğitim gören sosyal hizmet öğrencileri arasında gerçekleştirilmiştir. Her sınıftan rastgele on kişi almak kaydı ile onarlı gruplar halinde 30 kişilik 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanan formun ilk hali, onlardan alınan geri bildirimler ışığında araştırmacılar tarafından revize edilmiş ve form son halini almıştır. Formun pilot uygulamasına birinci sınıfların katılmama nedeni müfredatı göre yoğunlukla servis derslerini alıyor olmalarıdır. Diğer sınıfların formun pilot uygulamasına katılma nedeni ise, her dönem için formun anlaşılma niteliğini test edebilmektir.

Veri toplama sürecine yönelik ikinci adım olarak araştırmacılar tarafından “Sosyal Hizmet Bölümleri”nden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra üniversitelerin sosyal hizmet bölümü web sayfalarından güncel üçüncü sınıf ders müfredatları incelenerek öğrencilerin yoğunlukla bölümlerinde olduğu günler tespit edilmiş ve anketler uygulanmıştır. Veri Toplama Süreci 10 – 31 Mart 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işlemi boyunca bölüm başkanlarının, akademik ve idari personeller ile öğrencilerin araştırmacıları destekleyici tutumları ve gösterdikleri yakınlık süreci kolaylaştırmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, uygulanan anketlere ve empatik eğilim ölçeğine verilen yanıtlardan elde edilmiştir. Elde edilen veriler tablolar şeklinde gösterilmiş ve araştırmacının amaçları dâhilinde gerekli görülen değişkenler karşılaştırılarak sunulmuştur. Tüm veriler, 'SPSS 20 (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) Paket Programı' aracılığı ile çözümlenmiştir. Verilerin analizinde, ikili kategorik değişkenlerin karşılaştırılmaları için kay – kare testi kullanılmıştır. İkili kategorik değişkenlerden hücre sayısı 5'in altında olan karşılaştırmalarda kay – kare ile birlikte Fisher düzeltmesi kullanılmıştır. İkili kategorik değişkenlere göre sürekli değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bağımsız gruplar için t – testi yapılmıştır. Bulgular sayı, yüzde ve ortalama ile verilip, yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan 135 öğrenciden 67'si (%49,6) kadın, 68'i (%50,4) ise erkektir. Örneklemenin cinsiyetlere göre eşit dağıldığı söylenebilir. Öğrencilerin yaş ortalaması 22,40 olup (standart sapma= 1,65) yaş aralığı 20 ile 29 yaş arasında değişmektedir. Araştırma üniversite öğrencileri arasında yapıldığı için yaş aralığı geniş değildir. Araştırmaya katılan öğrencilerin organ bağışi konusunda olumsuz düşünmesine neden olan faktörler Tablo 1'de gösterilmiştir.

sosyal hizmet uygulamalarının planlanmasına imkân vermemektedir. Bu nedenle hastaların ihtiyacına göre gerekli tıbbi sosyal hizmet müdahaleleri planlanması gerekmektedir. Fakat bu aşamada genel olarak; alzheimer hastalarına ve birlikte yaşadıkları aile fertlerine hastalığın belirtileri, süreci, hastada izlenebilecek olası komplikasyonlar vb. hakkında bilgilendirme, hastanın evde bakımını kolaylaştıracak hizmetler (evde sağlık hizmeti gibi) hakkında bilgilendirme, ilgili mercilere yönlendirme hizmeti verilebilir. Hastanın psiko-sosyal ve ekonomik durumunun değerlendirilmesi için gerekiyorsa ev ziyaretleri yaparak hasta hakkında sosyal inceleme ve değerlendirme yapılabilir. Yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde hastanın ve/veya ailesinin ihtiyaç duyduğu sosyal yardımlara (aynı-nakdi yardım, sağlık yardımı, eğitim yardımı, barınma yardımı gibi) ulaşması için sorunun ilgili kurumlara bildirilmesi, yönlendirilmesi, kaynak sağlanması gibi hizmetler yapılabilir. Hastanın sağlıklı yaşam koşullarında, bakımsız bir şekilde yaşaması, hasta ile ilgilenen aile fertlerinin olmaması durumunda hastanın sürekli olarak bir kurum bakımı altına alınması işlemleri düzenlenebilir.

Tablo 1. Öğrencilerin Organ Bağışını Etkileyen Faktörlere Göre Dağılımları

Nedenleri		Sayı	%
Ailevi*	Evet	26	24,8
	Hayır	79	75,2
	Toplam	105	100,0
Dini*	Evet	28	26,7
	Hayır	77	73,3
	Toplam	105	100,0
Etik*	Evet	18	17,1
	Hayır	87	82,9
	Toplam	105	100,0
Organ Ticareti*	Evet	26	24,8
	Hayır	79	75,2
	Toplam	105	100,0
Vücut Bütünlüğü*	Evet	40	38,1
	Hayır	65	61,9
	Toplam	105	100,0
Diğer*	Evet	13	12,4
	Hayır	92	87,6
	Toplam	105	100,0

*Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin organ bağışını etkileyen faktörlere ilişkin katılım düzeylerinin açıklandığı tabloda, ailevi nedenlerin kendisini etkilediğini söyleyen öğrencilerin sayısı 26 (%24,8), dini nedenlerin kendisini etkilediğini söyleyenlerin sayısı 28 (%26,7), etik nedenlerin kendisini etkilediğini söyleyenlerin sayısı ise 18 (%17,1)' dir. Öğrenciler arasında ailevi ve dini nedenlerin birbirine yakın olması, kültürün düşünce sistemi üzerindeki etkisi ile açıklanabilir. Bireylerin ilk sosyalizasyon birimi olan aile ile dini pratikler, öğrencilerin düşünce dünyasının şekillenmesinde etkili araçlar olarak tanımlanabilir. Öğrencilerin bir kısmının etik nedenleri işaret etmesi ise, kültürel birikimlerini eleştirel sorgulamalar ile gözden geçirdikleri ancak akıl yürütme ile kültürel öğeler arasında söz konusu organ bağışı olunca ikilemler yaşadıkları ve nakil sürecine ilişkin kaygılar taşıdıkları biçiminde açıklanabilir.

Asıl düşündürücü olan açıklamalar ise organ ticaretinin kendisini etkilediğini söyleyenlerin sayısının 26 (%24,8) ve diğer nedenlerin kendisini etkilediğini söyleyenlerin sayısının 13 (%12,4) olmasıdır. Medyada ki haberler, yasaların bireyler tarafından iyi anlaşılması ve yetersiz oluşu, organ mafyasının ülkemizde etkin faaliyet göstermesi ve toplumsal güvensizlik ortamı organ ticareti ve diğer nedenlere verilen yanıtların temelini oluşturabilir. Özellikle diğer nedenleri yanıtlayan öğrencilerin büyük çoğunluğu toplumsal güvensizlik ortamının bulunmasına ve yasaların yetersiz olmasına vurguda bulunmaktadır. Öğrencilerin kayda değer bir kısmı olan 40 kişi (%61,9), vücut bütünlüğünün bölünmesinin organ bağışı yapma konusunda kendilerine ket vurduğunu ifade etmiştir. Vücut bütünlüğünün bölünmesinin önemli bir etken olduğu görüşü sosyal hizmet bölümü öğrencileri ve gençler arasında bilinç eksikliğinin öncül göstergesi şeklinde yorumlanabilir.

Organ bağışına ilişkin eğitim hayatı boyunca bilgilendirilen 31 öğrencinin 16'sı (%51,6) herhangi bir organını bağışlamayı düşündüğünü belirtirken, 15'i (%48,4) organ bağışında bulunmayacağını ifade etmiştir. Eğitim hayatı boyunca bilgilendirilmeyen 101 öğrencinin 59'u (%58,4) organ bağışında bulunmayı düşünmüştü, 42'si ise (%41,6) herhangi bir organını bağışlamanın gündeminde bulunmadığını belirtmiştir. Ümit verici olan gelişme, öğrencilerin %56,8 (75 kişi) gibi bir çoğunluğunun herhangi bir organını bağışlamayı düşünmesi yönündedir.

Eğitim yaşantıları boyunca değişik düzeylerde bilgilendirilmiş olduğu tahmin edilen öğrenciler ile herhangi bir organını bağışlamayı düşünüp

düşünmediklerine ilişkin gözlenen durumları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($\chi^2 = ,447$, $p > .05$). Diğer bir ifadeyle, üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusunda bilgilendirilmeleri veya bilgilendirilmemeleri ile organ bağış yapma yapmamaya yönelik düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin organ bağışı hakkında daha duyarlı hale gelmelerinde eğitim yaşantısının çok az bir paya sahip olduğu gerçeği ile açıklanabilir.

Tablo 2. Öğrencilerin Organ Bağışı Konusundaki Bilgilendirilme Durumlarına Göre Organ Bağışı Yapmayı Düşünme Durumları

		Herhangi Bir Organınızı Bağışlamayı Düşünüyor musunuz?*		Toplam	χ^2	p	
		Evet	Hayır				
Bilgilendirildiniz mi?	Evet	N	16	15	31	.447	.504
		%	51,6	48,4	100,0		
	Hayır	N	59	42	101		
		%	58,4	41,6	100,0		
Toplam	N	75	75	57			
	%	100,0	56,8	43,2			

*Bu soruya üç kişi yanıt vermediği için tabloya eklenmemiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Çevrelerinin Etkisinde Kalıp Kalmama Durumlarına Göre Organ Bağışı Yapmayı Düşünme Durumlarının Dağılımı

			Herhangi Bir Organınızı Bağışlamayı Düşünüyor musun?*		Toplam	χ^2 (Fisher)	p
			Evet	Hayır			
			Çevreniz Sizi Etkiler mi?	Hiç Etkilemez			
	%	61,5		38,5	100,0		
Biraz Etkiler	N	40		27	67		
	%	59,7		40,3	100,0		
Oldukça Etkiler	N	6		13	19		
	%	31,6		68,4	100,0		
Kesinlikle Etkiler	N	5	2	7			
	%	71,4	28,6	100,0			
Toplam			75	57	132		
			56,8	43,2	100,0		

*Bu soruya üç kişi yanıt vermediği için tabloya eklenmemiştir.

Organ bağışı konusunda çevresinden etkilenmediğini söyleyen 39 öğrencinin 24'ü (%61,5) herhangi bir organını bağışlamayı düşünüyor iken 15 öğrenci (%38,5) aynı konuda farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Çevresinden biraz etkilendiğini ifaden eden 67 öğrencinin 40'ı (%59,7) organ bağışında bulunmaya sıcak bakarken, 27'si (%40,3) organ bağışlamayı düşünmediğini söylemiştir. Çevresinden oldukça etkilendiğini ifade eden 19 öğrencinin 6'sı (%31,6) organlarını bağışlayacağını açıklamıştır. Bu düşünce tarzı, çevresinden kesinlikle etkilenen 7 öğrencinin 5'inin (%71,4) açıklamalarıyla benzeşmektedir. Çevresinden oldukça etkilendiğinin belirten 19 öğrencinin 13'ü (%68,4) ve kesinlikle etkilenen 7 öğrenciden 2'si (%28,6) ise organlarını bağışlamayı düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Çevrelerinden etkilenme düzeyleri ile öğrencilerin organlarını bağışlamayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin düşünceleri arasında gözlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($\chi^2=5,916$, $p>.05$). Kısaca, üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusunda çevrelerinin etkisinde kalma algıları ile organ bağışı yapıp yapmamaya yönelik düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 4. Öğrencilerin Organ Bağışı Konusunda Ailelerinden Etkilenme Durumlarına Göre Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin Dağılımları

Ailemden Etkilenirim*	Hayır	Empatik Eğilim Düzeyi				
		N	\bar{X}	Sd		
Evet	15	26	72,78	8,52	2,776	.007
Hayır	38,5	79	67,92	7,47		

*Bu cevap yerine 30 kişi farklı yanıtlar verdiği için EEÖ'den aldıkları puanların ortalaması tabloya yansıtılmamıştır.

Öğrencilerin organ bağışı konusunda ailelerinden etkilenme durumuna göre empatik eğilim puanlarının ortalamasının farklılaştığı görülmektedir ($t=2,776$, $p<.05$). Açıkça, organ bağışı konusunda aileden etkilenme ile empatik eğilim puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Ailesinden etkilendiğini söyleyen öğrencilerin empatik eğilim puan ortalamaları daha yüksektir. İlaveten, üniversite öğrencileri arasında ailelerine yönelik cevabın 105 kişilik büyük bir grup tarafından yanıtlanması araştırmacılara, ailenin tutumlarının halen bazı konularda bir tabu niteliği taşıdığını ve bu tabu üzerine tartışmaların yapılması gerektiğini düşündürmüştür.

Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Empatik, Sempatik ve Benmerkezci Eğilim Düzeylerine İlişkin Dağılımları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Sd	t	p
Empatik Eğilim	Kadın	67	33,81	4,41	2,295	,023
	Erkek	68	32,05	4,47		
Sempatik Eğilim	Kadın	67	22,49	4,03	,849	,398
	Erkek	68	21,88	4,31		
Benmerkezci Eğilim	Kadın	67	15,98	2,25	4,294	,000
	Erkek	68	14,24	2,454		

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre empatik eğilim puan ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir ($t=2,295$, $p<.05$). Benzer bir biçimde, benmerkezci eğilim düzeyleri de cinsiyetlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır ($t=4,294$, $p<.05$). Elde ettiğimiz sonuçlar, cinsiyet ile empatik eğilim ve benmerkezci eğilim arasında anlamlı bir ilişki olduğu açıklamaktadır. Kadınların empatik eğilim ve benmerkezci eğilim açısından erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bir ortalamaya sahip oldukları söylenebilir. Buna karşın, cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin sempatik eğilim puan ortalamalarının farklılaşmadığı görülmektedir ($t=,2849$, $p>.05$). Sonuç olarak, cinsiyet empatik ve benmerkezci eğilim üzerinde hassas bir değişken iken, sempatik eğilim üzerinde önemli bir değişken değildir.

Tartışma

Organ bağıışı bağlamında birçok mesleki disiplin bu alanla ilgilenmektedir. Organ bağıışlama sürecinde, organ bağıışı sırasında ve sonrasında yaşanan sorunlar, organ nakli bekleyen kişinin sosyal, psikolojik ve maddi açıdan yaşadığı sorunlar ile organ bağıışının ulusal düzeyde ağır bir ilerleyiş sergilemesi bu alanla ilgilenen meslek dallarını özellikle sosyal hizmet uzmanlarını endişelendirmektedir. Dolayısıyla, öğrencilerinin organ bağıışı konusunda empatik eğilim düzeylerinin tespit edilmesi organ bağıışı alanında çaba sarf edecek disiplinlerden birisi olan sosyal hizmet için önemlidir. Ancak ülkemizde çoğunlukla üniversite öğrencileri arasında yapılan araştırmalarda organ bağıışına yönelik hassasiyetin yerleşmediği görülmektedir.

Yapmış olduğumuz araştırmada organ bağıışına etki eden faktörler arasında en büyük yüzdelik kısmın öğrencilerin fiziksel özelliklerinin yani vücut bütünlüğünün bozulması (%61,9) olduğu görülmektedir. Bu faktör, öğrencilerin kaygı düzeylerini arttırmakta ve organ bağıışına olumsuz bir yaklaşım sergilemelerine neden olmaktadır. Sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler adlı bir araştırmada elde edilen verilerin araştırmamızın sayısal verileri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Söz konusu araştırmada, organ bağıışı konusundaki çekinceleri sorulduğunda öğrencilerin %30,2'si 'Vücut bütünlüğümün bozulmasını istemiyorum' ifadesini kullanmışlardır (Yaşar ve diğ.,2008).

Akış ve diğerlerinin (2008) yapmış olduğu bir çalışmada öğrencilerin yarıya yakını (%42,7) organ bağıışı hakkında edindikleri bilgilerin çoğunu okul – ders kitapları ve seminerlerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda ise eğitim yaşantısı boyunca organ bağıışı hakkında bilgi sahibi olanlar tüm örneklemin yaklaşık ¼'ü (31 kişi) idi. Aradaki bu farkın temel sebebi, sosyal hizmet öğrencilerinin eğitim ve öğretim yaşantısında süreç odaklı değil de sonuç odaklı olmasından kaynaklanabilir. Sosyal hizmet öğrencilerinin kendilerini geliştirmesi için organ bağıışı hakkında sempozyum, kongre, çalıştay vb. bilimsel etkinliklere sık sık katılması, hem sosyal hizmet hem de işbirliği içerisinde olduğu disiplinlerin kitaplarını okuması ve yayınlarını takip etmesi gerekmektedir. Bu görüş, Erbay ve Sevin (2013) tarafından sosyal hizmet öğrencileri arasında yapılan başka bir araştırma ile desteklenir. Araştırmacılara göre, sosyal hizmet öğrencileri

sınavlara derslerden daha fazla hazırlanmakta, bu durumun öncelikle not kaygısı ile ilgisi bulunmaktadır. Ancak nitelikli bir eğitimde sonuç odaklı yaklaşımdan çok süreç odaklı yaklaşımın vurgulanması gerektiğinin, öğrencilerin nitelikli bir eğitim yaşantısının sadece derslerden ibaret olmadığını, sosyal yaşamın, gönüllü çalışmaları ve bilimsel etkinliklere katılımın kişisel ve mesleki gelişim için ideal olduğu vurgulanmaktadır (Erbay ve Sevin, 2013).

Tarhan ve diğerlerinin (2013) yapmış olduğu başka bir çalışmada; organlarını bağışlama sebepleri içerisinde çevrenin etkisiyle bağışladım diyenler %0,3' tür. Bu çalışmada ise çevrenin organ bağış tutumları üzerinde biraz etkili olduğu yanıtını veren 67 kişi içerisinde organ bağış yapmayı düşünenlerin oranı 40 (%59,7) kişidir. Oldukça etkiler yanıtını veren 19 kişi içerisinde organ bağış yapmayı düşünenlerin oranı 6 (%31,6) kişidir ve kesinlikle etkiler yanıtını veren 7 kişi içerisinde organ bağış yapmayı düşünenlerin oranı 5 (%71,4) kişidir. Olumlu ya da olumsuz çevrenin bireylerin kararları ve tutumları üzerine yansımaları Tarhan ve diğerleri (2013) ile bu çalışma gibi benzer araştırmalarda farklı sonuçlar ile açıklanmıştır.

Ceylan ve Aydın'ın (2012) yapmış olduğu çalışmada organ bağışının bireysel alınacak bir karar olmadığı, aile içinde alınan bir grup kararı olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada ise; aileden etkilenme durumu sorusunda, hayır yanıtları evet yanıtına göre hayli yüksek çıkmıştır. İki çalışma arasındaki farklılığın sebebi ilk araştırmanın Uşak Üniversitesi'nde tesadüfi örnekleme yöntemine göre uygulanması ve bu araştırmanın empati üzerine temellendirilen derslerin yer aldığı sosyal hizmet bölümü öğrencileri arasında yapılmış olması diyebiliriz. Öte yandan aile, bireylerin gelişiminde ve sahip olduğu insani değerleri belirlemede oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple empatik eğilim düzeyinin belirlenmesinde ailenin değerleri ve etkisinin mutlak olduğunu savunabiliriz.

Alver (2005)'in Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Bilimleri bölümü öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmaya göre; kız öğrencilerin empatik eğilim puan ortalamaları, kızların lehine erkek öğrencilerinkinden anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır (Akt.: Durakoğlu ve Gökçearslan, 2010). Fakülteleri ve uyum düzeyleri farklı olan Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri üzerine yapılan başka bir

araştırmada kız ve erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeyine ilişkin bulgularda kızların 68,23'lük puan ortalamaları, erkeklerin 65,58 puan ortalamalarına göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Bozkurt, 1997). Benzer sonuçlar, Durakoğlu ve Gökçearslan'ın (2010) lise öğrencilerinin empatik eğilim düzeyinin çeşitli değişkenlerle ilişkisini ele alan çalışmasında da elde edilmiştir. Bu çalışmada sosyal hizmet öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrencilerin almış oldukları puanlarda cinsiyetlere göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin puanlarının ortalaması 149,48 iken erkek öğrencilerin puan ortalaması 138,76 şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmada her iki cinsiyette de empatik eğilim puan ortalaması en fazla, sempatik eğilim ikinci sırada, benmerkezci eğilim de en düşük puan ortalamasına sahiptir (Tablo 5). Puan ortalamalarının bu şekilde ortaya çıkmasında, öğrencilerin sosyal hizmet bölümünde eğitim alması yani eğitimleri süresince empatiyi temel prensip olarak kabul etmelerinin etkisi söz konusu olabilir. Kadınlarda empatik, sempatik ve benmerkezci eğilim ortalamaları (sırasıyla; 33,81 – 22,49 – 15,98), erkeklere kıyasla (sırasıyla; 32,05 – 21,88 – 14,24) küçük bir farkla da olsa daha yüksek bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkeklere oranla daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olması, toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklanmaktadır. Kız öğrenciler, erkek öğrencilere kıyasla daha farklı yetiştirilmektedir. Kız öğrencilere küçüklüğünden itibaren ailenin tüm fertlerini düşünme öğretisi aşılanır. Erkek öğrenciler ise kızlara kıyasla daha fazla benmerkezci yetişmekte ve buna uygun şekilde yaşamaya devam etmektedir. Farklı yetiştirilme tarzları bireylerin ilerleyen yıllarda empatik eğilim düzeylerinde farklılaşmalara neden olabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma süreci boyunca çoğu öğrencinin sosyal hizmet uzmanının organ bağış alanında çalıştığını bildiği ancak bu konuda sosyal hizmet uzmanının görevlerini bilmediği hissedilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmadan çıkarılabilecek en önemli sonuç, organ bağış konusunda sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumluluklarının öğrenciler tarafından açık bir şekilde anlaşılabilmesidir. Bu durumun aşılabilmesi için öğrencilerin kendi bölümleri, çalışabilecekleri alanlar ve rolleri hakkında daha fazla okuma yapması önerilir. Bu yüzden üniversiteler ve akademisyenler öğrencileri bu

konuda cesaretlendirmeli ve destek olmalıdır. Ayrıca organ bağışu konusunda yapılacak olan akademik çalışmalar ile sosyal hizmet uzmanlarının görev sınırlarının çizilmesine yönelik bir ihtiyaç doğmuştur. Bu ihtiyacın nedeni ise, çalışmanın literatür kısmında organ bağışu – empatik eğilim – sosyal hizmet öğrencisi arasında ilişki kuran bilimsel araştırmalara çok nadir rastlanmasıdır. Akademisyenler bu konunun hassasiyeti üzerine vurgu yaparak daha çok bilimsel tartışma zemini hazırlamalıdır. Böylelikle araştırmanın güçlü yanının uygulamaya yeni bir bakış açısı kazandırmak olduğu söylenebilecektir.

Organ bağışu yapma konusunda öğrencileri en çok etkileyen faktör vücut bütünlüğüdür. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında etkili olan sebep öğrencilerin organ nakli sürecini bilmemesi ve empatik eğilim düzeylerinin düşük olmasıdır. Aslında sosyal hizmet öğrencilerine ilk öğretilen ve ileride meslek yaşamlarında lazım olacak en önemli becerilerden birisi empatik tepki verebilme becerisidir. Bu tarz bir tepkinin geliştirilmesi için öğrenciler, empatik eğilim düzeylerini arttırabilecekleri eğitimlere katılmalıdır. Organ nakli ve bağışu konusunda sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine katkı sağlayacak diğer adım farkındalık yaratmak olduğu düşünülmektedir. Öğrencilere farkındalık yetisi kazandırabilmek için öncelikle organ bağışu üzerine olan yanlış bilgilerinden ve önyargılarından kurtulmalarına yardımcı olmak iyi bir başlangıç olabilir. Bu amacı gerçekleştirmek adına öğrencilerin organ nakline ihtiyaç duyan bireyler ile etkileşime geçmeleri ya da devam etmekte oldukları üniversitelerde organ bağışu alanında bulunan öğrencilerden oluşturulacak kitlelerle gerçekleştirilecek olan grup çalışması süreçlerine dâhil edilmeleri sağlanmalıdır.

Öğrencilerin aileden etkilenme durumu ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda ailede organ bağışu ve organ nakline ihtiyaç duyma durumunun olması da, aileden etkilenme durumu ile empatik eğilim arasında bir ilişkinin var olabileceğini açıklayabilir. Bu nedenle öğrencilerin organ bağışu karar verme ve daha sonraki nakil sürecinde herhangi bir sorun yaşanmaması adına hem öğrenci hem de ailesinin karşılıklı uzlaşma içinde olması gerekir. Aileleri organ bağışu konusunda eğitme görevi sosyal hizmet uzmanı tarafından yürütülebilir. Bunun yanında öğrenci, aile ve sosyal hizmet uzmanı arasında işbirliğinin sağlanması önemli bir boyuttur.

Aile ve arkadaş çevresinden sonra akla gelen diğer bir faktör kurumlardır. Organ bağışu konusunda çalışan yetkili kurum ve sivil toplum örgütleri ile de işbirliği yapılmalıdır. Aynı zamanda sosyal hizmet staj kurumu listelerine organ bağışu konusunda dikkat çekici çalışmalarda bulunmuş kurumların eklenmesiyle öğrenciler, organ bağışu alanına daha fazla girebilme şansı yakalayacaktır.

Mikro ve mezo düzeyde yapılabilecek çalışmaların uzun vadede kalıcı olabilmesi için bu çalışmaların makro düzeyde ortaya konacak uygulamalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin eğitimleri boyunca organ bağışu konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorusuna hayır yanıtını verenlerin %41,6'sı organ bağışu başlığını düşünmemektedir. Bu noktada eğitim sistemindeki organ bağışu başlığının eksikliği göze çarpılmaktadır. Bunun için yapılabilecek çalışma Türkiye ortaöğretim eğitim müfredatı kapsamında verilen sağlık ve din bilgisi derslerine organ bağışu konusunun daha kapsamlı bir şekilde eklenmesidir.

Ülkemizde organ bağışu konusunda çıkan yasaların yavaş bir gelişim seyrettiğini belirtmek mümkündür. Yasaların görünür olması ve gelişmiş ülkeler temel alınarak var olan yasaların şekillendirilmesine özen gösterilmesi için teknolojinin nimetlerinden yararlanılmalıdır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi, medyayı daha önemli bir aktör konumuna getirmiştir. Bu nedenle devlet kitle iletişim araçlarını kullanarak toplumun organ bağışu konusu hakkındaki tutumlarına katkıda bulunmalı, reklam, gazete – dergi yazıları ve kamu spotu gibi çalışmaları desteklemelidir.

Son tahlilde, tüm bu çalışmaları etkin biçimde yürütebilecek olan meslek elemanı sosyal hizmet uzmanıdır. Ancak Türkiye’de sosyal hizmet uzmanı hak ettiği değeri henüz tam olarak görememektedir. Bu nedenle Türkiye’de ve Dünya’da organ bağışu alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının panel veya söyleşiler yardımıyla meslektaşlarına tecrübelerini aktarmaları gerekmektedir.

Teşekkür

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Öner Çelikkaleli’ye istatistiksel analizlerdeki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H., Küçükçılıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., Kayacan, H., Öngel, K. ve Gül, H. (2008). "Süleyman Demirel Üniversitesi Personelinin Organ-Doku Bağışı ve Nakli Hakkındaki Bilgi ve Tutumları", S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 15 (4), s. 28 – 33.
- Ataşalar, J. (1996). Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine, Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Barker, R. L. (1995) The Social Work Dictionary (3rd ed.). Washington DC: NASW Press.
- Bozkurt, A. (1997). Cinsiyetleri, Fakülteleri ve Uyum Düzeyleri Farklı Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ceylan, H. ve Aydın, S. (2012). "Organ Bağışına Sosyal Pazarlama Yaklaşımı: Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Tutum ve Niyetleri Üzerine Bir Araştırma", Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (14), s. 1 – 23.
- Çetin, Ü.F. (2010). Orta Eğitim Düzeyi Gençlerde Dindarlık - Empati İlişkisi: Isparta Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Charrol, F., Akveld, E. ve Hessing, D. (1994). Organ Temini: Kişilerin Sağlık Sistemindeki Hakları Ve Varsayımlı Müsaade İle Talep Etme Sistemlerinin İşlerliği. Dossetor, W. (ed.- Çev. Ereğ, E.). Era'nın İlk Müşterek Toplantısı 90 – Organ Naklinde Ahlak, Adalet, Ticaret, Münih: Springer-Verlag.
- Dökmen, Ü. (1988). "Empati Kurma Becerisi İle Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20 (1), s.183 – 207.
- Dökmen, Ü. (1988). "Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2 (1-2), s.155 – 190.
- Duman, N. (2012). Organ Nakli Sürecinde Organ Vericilerini (Donörü) Etkileyen Faktörler ve Sosyal Hizmet. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Durakoğlu, A. ve Gökçearslan, Ş. (2010). "Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi", E-Journal of New World Sciences Academy, 5 (3), s. 354 – 364.
- Erbay, E. ve Sevin, Ç. (2013). "Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf Öğrencilerinin Eğitim Süreçlerine ve Gelecekteki Meslek Yaşamlarına İlişkin Görüşleri", Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 24 (1), s. 25 – 40.

- Ghods, A. (2004). "Governed Financial Incentives As An Alternative to Altruistic Organ Donation", Experimental and Clinical Transplantation, 2 (2), s. 221 – 228.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kapıkıran, N. A. (2009). "Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Kendini Ayarlama Açısından İncelenmesi", Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 26, s. 81 – 91.
- Mete, S. ve Gerçek, E. (2005). "PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi", Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9 (2), s. 11 – 17.
- Pınar R., Çınar, S., İşsever, H., Albayrak, M., ve İlhan, S. (1995). "Hemodiyalize Devam Eden ve Transplant Olan Son Dönem Böbrek Yetmezlikli Hastaların Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması", Çınar Hemşire Dergisi, 1, s. 1 – 5.
- Sheafor, W. ve Horejsi, C. J. (2004). Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler. İstanbul: Nika Yayınları.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A. ve Altın, S. (2013). "Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ve Nakli ile İlgili Tutumları ve Sosyal Profilleri Arasındaki İlişki", Bakırköy Tıp Dergisi, 9 (4), s. 152 – 158.
- Tuncay, T. ve İl, S. (2009). "Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek", Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 20(2), s. 39 – 56.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2015). "Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Mevzuatı", Resmi Gazete, 03.06.1979, Sayı:16655, <http://www.sb.gov.tr/TR/belge/1-445/tarihi29051979--sayisi2238--rg-tarihi03061979--rg-sayis-.html>, Erişim Tarihi: 25. 02. 2015.
- Tüney, B. (2011). Kan Bağışında Bulunan Bireylerin Organ Bağışına İlişkin Bilgi ve Düşünceleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Walter, M., Moyzes, D. ve Rose, M. (2002). "Neuhaus R.Psychosomatic Interrelations Following Liver Transplantation", Clinical Transplantation, 16, s. 301 – 303.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö.F. ve Korkmaz, A. (2008). "Bir Sağlık Meslek Yüksek Okulu Son Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusundaki Tutumları ve Tutumlarına Etki Eden Faktörler", Genel Tıp Dergisi, 18 (1), s. 33 – 37. <http://www.ctf.edu.tr/index.php/tr/ctfonm/211-organ-nakli-hakkinda-genel-bilgiler.html>, Erişim Tarihi: 17.02. 2014.